

Wijckel, 21 dec 2018

Notitie over het Milieueffectrapport (MER) en Passende Beoordeling (PB) Industriezandwinning IJsselmeer plus diverse aanvullingen 2015-2018

Deskundigen advies

Mij is advies gevraagd als deskundige op grond van mijn jarenlange ervaring met het MER-instrument als senior-adviseur bij ingenieursbureau RHDHV, voorheen DHV. In deze functie ben ik - laatstelijk als projectleider- betrokken geweest bij de dagelijkse praktijk van het opstellen van vele MER-rapporten, tevens bij het toetsen daarvan. Ook heb ik MER cursussen en workshops in Nederland en de EU gegeven over de Nederlandse wetgeving en de Europese MER-richtlijn.

In deze notitie ga ik in op de volgende aspecten:

- A. de bevindingen van de Commissie MER,
- B. een aantal niet of onvoldoende beschreven effecten in het MER ;
- C. de conclusies in het MER/PB.
- D. Afgesloten wordt met Samenvattende conclusies van schrijver van deze notitie.

Cursieve gedeeltes in deze Notitie zijn letterlijke citaten, het vetgedrukte is een toevoeging van de auteur.

Functie van de MER en rol van de CieMER

De procedure van de milieueffectrapportage is een hulpmiddel bij de besluitvorming. Het MER, als bepalend onderdeel van de gehele procedure van de milieueffectrapportage, geeft informatie over het optreden van milieu- en natuureffecten. Als de voorgenomen activiteit in of nabij een Natura2000 gebied plaatsvindt, wordt er een uitgebreide natuurtoets uitgevoerd, ofwel in jargon een Passende Beoordeling (PB) die als Bijlage bij het MER wordt gevoegd.

Om de kwaliteit en onafhankelijkheid te waarborgen van de milieu- en natuurinformatie is er in Nederland de Commissie MER, bestaande uit onafhankelijke deskundigen, die een oordeel geeft over de juistheid en volledigheid van de informatie en de conclusies die daarover in het MER worden getrokken. Zij geeft geen oordeel of de voorgenomen activiteit door moet gaan, ook het MER/PB doet dit in principe niet. Het oordeel of een activiteit door moet gaan, wordt gedaan door het bevoegd gezag ten tijde van de vergunningverlening en/of vaststelling van een ruimtelijk plan. Dit doet ze op basis van het MER/PB, de bevindingen van de commissie MER, haar eigen beleidsdoelstellingen en politieke afwegingen. Het oordeel van de Commissie MER weegt zwaar mee in de procedure, ook als er een beroepszaak komt bij de rechter.

Vooraf

Omdat er bij de motivering om al of niet een vergunning af te geven en/of een ruimtelijk plan goed te keuren, het MER/PB veelal de basis is, is het van groot belang dat het MER/PB onberispelijk van kwaliteit is en dat de juiste conclusies in het MER/PB worden getrokken.

In het geval van Smals zandwinning zijn belangrijke aanvullingen op het MER/PB en zelfs een nieuw MER/PB **niet door de Commissie MER beoordeeld. Daarnaast kan op de kwaliteit, de conclusies en de procedure het nodige worden afgedongen.** Een en ander wordt in deze Notitie toegelicht.

A. Bevindingen commissie MER

De onafhankelijke Commissie MER heeft 3x een toetsingsadvies uitgebracht: op 24 sept 2015 t.a.v. het MER en PB van juni 2015, op 25 nov 2015 op de 1^e aanvulling van okt 2015 en op 11 febr 2016 op de 2e aanvulling van dec 2015. Door de initiatiefnemer is er naar aanleiding van vragen door de provincie ook nog een 3e aanvulling gemaakt (versie 9 sept 2016). Vervolgens is er voor gekozen om het MER en de PB van juni 2015 en de aanvullende rapporten te integreren tot één nieuwe versie van het MER en van de PB: de versie van 31 oktober 2017.

De aanvulling van 9 sept 2016 en het nieuwe MER/PB van 31 okt 2017 zijn echter **niet voorgelegd** ter toetsing aan de Commissie MER. Het is zeer discutabel gezien de status van deze laatste aanvulling en het nieuwe geïntegreerde MER/PB om deze te laten dienen als hulpmiddel bij de besluitvorming.

Voorts zijn er op 15 oktober 2018 nog een tweetal aanvullingen geweest, een voor Geluid en een voor Natuur. Deze zijn min of meer verborgen in een Antwoordnota van Rijkswaterstaat (RWS), die als coördinerend bevoegd gezag ingaat op de ingediende zienswijzen op de ontwerpbesluiten die in maart/april 2018 ter inzage hebben gelegen. Ook deze aanvullingen zijn **niet voorgelegd** ter toetsing aan de commissie MER. Dit is niet in overeenstemming met de MER en PB procedure. Het is wederom zeer discutabel om de niet voorgelegde aanvullingen te laten dienen als hulpmiddel bij de besluitvorming.

Volgens de Commissie MER zijn er immers enkele zaken naar voren gekomen waardoor het MER en de twee eerste aanvullingen niet juist en/of onvolledig zijn.

1. Instandhoudingsdoelen van de Natuurwetgeving

De commissie heeft met name gekeken naar de instandhoudingsdoelen van de Natuurwetgeving omdat de beoogde activiteit in een Natura2000 gebied valt. Ook op de laatste aanvulling MER/PB van dec 2015 heeft de commissie MER nog steeds ernstige kritiek (d.d. 11 febr 2016):

*“De Commissie is van oordeel dat met de in de tweede aanvulling beschreven additionele maatregelen de verstoring door beroeps- en recreatievaart verminderd wordt. **Zij acht echter onvoldoende aannemelijk gemaakt dat hiermee significant negatieve gevolgen voor enkele soorten watervogels, die zich ten dele onder de instandhoudingsdoelstelling bevinden, nu kunnen worden uitgesloten.** De Commissie adviseert voorafgaande aan de besluitvorming deze zekerheid alsnog te geven dan wel, als deze zekerheid niet kan worden verkregen, met het bevoegd gezag in overleg te treden over het doorlopen van de ADC-toets”.*

2. De ADC-toets

In al haar drie adviezen beveelt de commissie MER een ADC-toets aan. Een ADC-toets kan, ondanks de optredende negatieve milieu- en natuureffecten, een laatste mogelijkheid zijn om toch nog een voorgenomen activiteit vergund te krijgen. ADC-toets betekent:

A: zijn er Alternatieven die geen of minder gevolgen hebben);

D: zijn er Dwingende redenen van groot openbaar belang zijn voor het project, en

C: zijn er eventueel Compensatie mogelijkheden voor de schade aan de natuur.

Over de ADC-toets zegt de commissie MER in haar laatste toetsingsadvies het volgende:

*“In de bijlage bij de aanvulling is de haalbaarheid van een eventuele ADC-toets onderzocht. Op grond van deze informatie kan de Commissie **onvoldoende beoordelen of er geen realistische alternatieve locaties** (m.a.w. dat de huidige locatie de geologisch gezien redelijkerwijs enige geschikte locatie is voor de winning van industriezand) en/of zandverwerkingsmethoden beschikbaar zijn met minder of geen milieu- en natuurgevolgen. Voldoende aannemelijk is gemaakt dat industriezandwinning een activiteit betreft met dwingende redenen van groot openbaar belang. **Compenserende maatregelen zijn niet uitgewerkt en heeft de Commissie dan ook niet kunnen beoordelen**”.*

Kanttekening bij deze laatste conclusie w.b. dwingende redenen van groot openbaar belang is het volgende: In het MER wordt in hoofdstuk 4 uitgebreid ingegaan op nut en noodzaak van de voorgenomen activiteit. Hier staat het volgende:

“Jaarlijks is ruim 20 miljoen ton industriezand nodig. Voldoende aanbod van beton- en metselzand (industriezanden) en grind is van groot belang voor de Nederlandse bouwsector. De productie van beton en asfalt verschaft directe werkgelegenheid aan 10.000 personen. Zonder deze producten stagneert vrijwel geheel bouwend Nederland, waarin 450.000 mensen gezamenlijk een omzet leveren van 80 miljard euro”.

Dit is een arbitraire vorm van onderbouwing. Allereerst is productie van beton en grind niet alleen afhankelijk van industriezand. En nog belangrijker, er wordt niet voorgerekend welk deel de voorgenomen activiteit uitmaakt van de jaarlijkse zandproductie. Een simpele rekensom leert dat winning van 2 miljoen ton jaarlijks **slechts 10% van de nationale behoefte omvat**. Helaas ook niet gedaan door de commissie MER. Wel staat verderop in het MER dat er uit Duitsland jaarlijks 12 miljoen ton komt en de verwachting bestaat dat Duitsland dit wil minderen. Het is niet evident dat het voorzien van 10% van de nationale behoefte aan industriezand een dwingende reden van groot belang is. Zeker als er geen gedegen analyse, inclusief te verwachten hoeveelheden, wordt gemaakt over respectievelijk de duidelijkheid van minder import uit Duitsland, het afnemend aanbod vanuit rivierprojecten en de afronding van de laatste grootschalige landlocaties. In zo een analyse dienen ook betrokken te worden de (on)mogelijkheden van huidige en andere mogelijke locaties in Nederland, inclusief de Noordzee.

B. Niet of onvoldoende beschreven effecten in het MER

Er zijn een aantal effecten onjuist, onvoldoende of niet beschreven

1. Allereerst ontbreekt er **een volwaardige milieu- en natuurvergelijking met alternatieve locaties**. Er wordt alleen in de vergelijking alleen ingegaan op alternatieve technieken en slechts summier waarom een andere locatie dicht bij Lemmer en de NO Polder is afgefallen. Het is voorzienbaar dat een industrieel zandwinningsproject met continubedrijf en hoge geluidsemissies gedurende 30 jaar moeilijk inpasbaar is op de gekozen Natura 2000 locatie in/bij een Nationaal Landschap en door het Ramsar Verdrag beschermde Wetlands (Staatsnatuurmonumenten Steile Bank en Mokke Bank). Daarom was een vergelijking met andere locaties op zijn plaats was geweest. Juist zo een alternatiefvergelijking is een van de waardevolle

onderdelen van een goed plan- en project MER. Een gedegen ADC-toets zou hierin eventueel alsnog moeten voorzien.

2. Wat tevens ontbreekt, zijn **de effecten van onderwatergeluid op mossels, vissen en foeragerende watervogels**. Onderwatergeluid heeft wel aandacht in het MER voor zover het gaat om varende schepen, en worden er voorbeelden gegeven van de effecten door heien. Dit laatste komt niet voor bij de voorgenomen winning. Het niveau van onderwatergeluid geproduceerd door een zandgraver is echter vele malen hoger dan bij varende schepen. De zandgraafmachine produceert volgens de gegevens onder water veel meer geluid dan boven water. Boven water gaat het bij een baggerend schip om 110 d(B)A en onder water heeft het een geluidproductie van 170 dB(A). Dit mag niet worden afgedaan als een “Leemte in kennis”. Dit geldt ook voor het ontbreken van de effecten van zandwinning op mossels, vis en beschermde soorten, vooral ten aanzien van de relatie tussen vertroebeling en larven/juvenielen.

3. Onvoldoende, en soms zelfs geheel niet beschreven, zijn **de cumulatieve effecten**. In het eerste MER was er vrijwel geen aandacht voor cumulatie. In de aanvulling is deze, op advies van de commissie MER, nader beschreven. Bij deze aanvulling is wel het Bedrijventerrein Flevokust (2017) beschreven, echter niet de bedrijventerreinen van Lemsterhoek (uitbreiding/upgrading 2016), Den Oever (2017), Ketenwaal (2017) en Andijk (2015). Ten aanzien van geluid wordt er echter **geheel geen acht geslagen op cumulatie met vliegtuiggeluid. Dit is een ernstige omissie**. Wellicht te begrijpen, want ten tijde van het maken van het MER en de aanvullingen was er nog geen duidelijkheid over de geactualiseerde vliegtuigroutes van het openen van de uitbreiding van vliegveld Lelystad (de zg. laagvliegroutes). Maar er was reeds een MER in 2014 over deze uitbreiding van het vliegveld, deze wordt niet genoemd in het MER van de Industriezandwinning. Wel wordt het effect van de uitbreiding van vliegveld Lelystad zijdelings aangestipt in de Antwoordnota van RWS van 15 okt 2018 bij zienswijze 5c, gebaseerd op een onderzoek uit 2014 over vliegroutes die inmiddels gedateerd zijn. De geactualiseerde MER Lelystad Airport, februari 2018, gaat wel in op de hernieuwde laagvliegroutes en geluideffecten. In Bijlage 14 “Geluidniveaus tijdens een vliegtuigpassage” wordt dit behandeld. **Hieruit blijkt ernstige geluidhinder o.a. boven het IJsselmeer en Oudemirdum, en zeker ook bij de locatie van de geplande industriezandwinning**. De belevingsvlucht van afgelopen zomer bleek overigens aanzienlijk meer geluid te veroorzaken dan berekend in Bijlage 14 van de geactualiseerde MER. Lelystad Airport leidt tot een cumulatie van geluid die niet is meegenomen in het MER, PB en haar aanvullingen.

Een andere omissie is het niet meenemen van de milieueffecten van **de vergroting van de sluis bij Kornwerderzand**, inclusief de verdieping van de vaargeulen vanwege de grotere schepen. De aanvulling van het MER/PB van dec 2015, en ook de aanvulling van 31 okt 2017, zegt hierover dat er nog geen effecten bekend zijn omdat de documenten en toetsing ervan nog niet beschikbaar zijn. Het MER inzake de sluis bij Kornwerderzand is echter op 12 jan 2017 gepubliceerd, de aanvulling op 14 april 2017 en de 2 toetsingsadviezen van de commissie MER op respectievelijk 3 april 2017 en 4 mei 2017. Voor de cumulatie met de voorgenomen zandwinning in het IJsselmeer is het van belang dat er effecten gaan optreden m.b.t. het uitbaggeren van de vaargeulen en **het intensievere gebruik van de vaargeulen, incl. de geluidseffecten van meer en/of grotere schepen**.

Als gevolg van cumulatie zal de voorgenomen zandwinning in combinatie met de laagvlieg-routes van vliegveld Lelystad en een intensiever gebruik van de vaarroutes tot een grotere aantasting leiden van rust en stilte op het IJsselmeer en de kust van Gaasterland dan nu is beschreven in het MER/PB en de aanvullingen.

4. Een van de belangrijkste milieu-effecten, zowel voor mens als fauna, is **geluid**. Een aantal zaken hiervan zijn zeer discutabel, verkeerd of onvoldoende beschreven.

Zo is voor het criterium "**Geluidbelast oppervlak**" (het oppervlak van > 40 dB(A), berekend via de geluidscontouren van de zandwinning) de som gemaakt dat dit oppervlak toeneemt van 1000ha in de huidige situatie (voornamelijk door geluid van schepen in de vaarroutes) naar 3000ha in de situatie met zandwinning. In het akoestisch onderzoek, als Bijlage bij de MER, wordt dit neutraal verwoord. In het MER worden de getallen echter geïnterpreteerd en geminimaliseerd door deze af te zetten tegenover het gehele IJsselmeer dat 108.000ha omvat waardoor de toename "slechts" 2% van het gehele IJsselmeer bevat, terwijl het gaat om een substantiële toename in een gevoelig gebied van 1000ha naar 3000ha.

Elders in het rapport bij de effectscores in de overzichtstabel wordt de grens tussen negatief en zeer negatief op 5% van het gehele IJsselmeer gesteld. Zo verkrijgt dit criterium in de effectscore "min" en niet "dubbel min". Onduidelijk is waarom het afgezet wordt t.o.v. het gehele IJsselmeer en waarom 5% als grens tussen negatief en zeer negatief (min of dubbel min). In deze redenering kan men ook de gehele Markerwaard er bij betrekken, dan zou de toename procentueel nog minder zijn.

Objectief gezien gaat het om een toename met 2000ha, ofwel met 200% meer, ofwel ongeveer 4000 voetbalvelden. Het studiegebied voor geluid is 19.000ha. Eventueel zou de toename met 2000ha ook afgezet kunnen worden t.o.v. de grootte van dit studiegebied. Dan betekent dat het geluidbelast oppervlak toeneemt van ongeveer 5% naar 15% van het studiegebied. In feite is elke toename van meer dan 1000ha, of een verdubbeling van het geluidbelast oppervlak, te beschouwen als zeer negatief, juist omdat de zandwinning in een Natura2000 gebied plaatsvindt. **De score voor dit criterium dient daarom dubbel min te zijn.**

Geluid wordt ook elders onvolledig en onderschat meegenomen. Tekenend hiervoor is het antwoord op zienswijze 14 in de eerder genoemde Antwoordnota van RWS van 15 okt 2018. RWS erkent dat er een aantal fouten en onvolledigheden voorkomen in zowel het akoestisch rapport als in het MER. Daarom wordt opnieuw een memo over geluid toegevoegd met nieuwe cijfers en conclusies, opgenomen als Bijlage in de Antwoordnota van RWS. Deze Bijlage bij de Antwoordnota moet, volgens de aanhef in de Bijlage, gezien worden als een aanvulling op het MER (ruim 3 jaar na het verschijnen van het MER, juni 2015). Ook deze aanvulling, zoals op pagina 2 van deze Notitie reeds aangehaald in de eerste alinea onder "A. Bevindingen van de Commissie MER", is niet getoetst door de Commissie MER.

De voorgenomen zandwinning betekent al met al een aanzienlijke geluidstoename in het plan- en studiegebied (o.a. IJsselmeer en Friese kust van Gaasterland). Daarbij moet bedacht worden dat door de logaritmische opbouw van het geluidsniveau een toename van 3 d(B)A reeds een verdubbeling van geluid geeft.

In de laatste aanvulling van het MER van 15 okt 2018 worden onjuiste, en te lage, cijfers van het MER van 2015 en 2017, gecorrigeerd. De MER-conclusies over geluid zijn nu als volgt, voor de gemiddelde geluidbelasting (de zg. etmaalwaarde):

“De toename van de geluidbelasting ten opzichte van de huidige situatie is het grootst is bij ontvangerpunten Kust Friesland en Oudemirdum: 15 dB(A). Bij Kust Friesland bedraagt de geluidbelasting ten hoogste 39 dB(A) en bij Oudemirdum bedraagt de geluidbelasting ten hoogste 36 dB(A). In de gebieden met de hoogste toename blijft de situatie met zandwinning overal onder de richtwaarde van 40 dB(A) blijft.”

En voor het maximale geluidniveau:

“Bij alle geluidgevoelige bestemmingen is het maximale geluidniveau lager dan de richtwaarde voor landelijk gebied De toename van het maximale geluidniveau ten gevolge van de zandwinning ten opzichte van de huidige en autonome situatie bedraagt maximaal 11 dB(A) (Oudemirdum en kust Friesland). Het piekgeluidniveau bedraagt bij Oudemirdum ten hoogste 31 dB(A) en bij kust Friesland ten hoogste 33 dB(A). In de gebieden met een hoge toename blijft de situatie met zandwinning overal onder de richtwaarde van 50 dB(A).”

De cijfers die in het MER zijn genoemd, staan voor Oudemirdum wel degelijk op gespannen voet met geldende richtwaarden. Immers in par. 3.2.5. staat niets voor niets de volgende tabel 3.2:

Richtwaarden voor woonomgevingen

Aard van de woonomgeving	Aanbevolen richtwaarden in de woonomgeving in dB(A)		
	Dag	Avond	Nacht
Landelijke omgeving	40	35	30
Rustige woonwijk, weinig verkeer	45	40	35
Woonwijk in de stad	50	45	40

De richtwaarden voor de avond en met name de nacht worden wel degelijk overschreden in Oudemirdum.

Voor de effectscores in de overzichtstabellen voor geluid wordt in de laatste aanvulling op het MER het volgende geconcludeerd:

“Voor de geluidgevoelige bestemmingen scoort de etmaalwaarde negatief (- -) voor de ontvangerpunten Kust Friesland, Oudemirdum, Rutten en Creil. De score – voor dit criterium ontstaat door het feit dat de geluidbelasting bij de ontvangerpunten met een grote toename in de huidige situatie heel laag is en uiteindelijk in de situatie met zandwinning overal onder de richtwaarde van 40 dB(A) blijft. Voor de geluidgevoelige bestemmingen scoort de maximale geluidbelasting negatief (- -) voor de ontvangerpunten Kust Friesland, Oudemirdum en Creil. De score – voor dit criterium ontstaat door het feit dat de geluidbelasting bij de ontvangerpunten met een grote toename in de huidige situatie heel laag is en uiteindelijk in de situatie met zandwinning overal onder de richtwaarde van 50 dB(A) blijft.”

Bij deze beide conclusies staat in feite het volgende: Omdat het zo stil is in de huidige situatie, is een geluidseffect al gauw fors en moet daarom als minder negatief beoordeeld worden. Dit is niet begrijpelijk, het zou eerder omgekeerd dienen te zijn. **Juist omdat het zo stil is in de huidige situatie, is elke toename substantieel, zeker als het gaat om 11 tot 15 dB(A). Zo een toename wordt als zeer verstorend beschouwd. Beide effectscores dienen als “dubbel min” gekwalificeerd te worden.**

Dit geldt ook voor de stiltegebieden (Staatsnatuurmonumenten) die slechts op 2-3 km afstand van de zandwinning liggen. Ook al blijven de d(B)A's onder generieke richtwaarden. In Oudemirdum worden deze waarden overschreden gezien bovenstaande tabel 3.2. Geluidsniveaus van 30-35 d(B)A betekent dat er een continue duidelijke ruis te horen zal zijn, die door de overheersende zuidwestelijke winden ook nog versterkt zal worden.

Ook in de samenvatting van het MER (versie okt 2017) staan storende onjuistheden. In par. 4.5 onder Geluid staat het volgende:

“De zandwinning leidt tot een toename van het geluid op het IJsselmeer. Wel blijft de verstoringsbron het verste weg van de kwetsbare en verstorings-gevoelige broedgebieden langs de Friese IJsselmeerkust. De plaatselijke toename van geluid op het IJsselmeer leidt niet tot een toename in de omliggende woongebieden.”

Het is onjuist dat de stiltegebieden langs de Friese kust niet worden gezien als kwetsbare en verstoringsgevoelige broedgebieden en het is onjuist dat de toename van het geluid in Oudemirdum over het hoofd wordt gezien.

Conclusie zou moeten zijn, dat de stilte met de komst van de zandwinning, zowel voor recreanten en bewoners van de Friese kust bij Gaasterland, als voor de fauna in de stiltegebieden gedurende 30 jaar verdwijnt.

C. Conclusies in het MER/PB

Ondanks de onvolkomenheden in het MER/PB zijn er ook een aantal milieu- en natuureffecten op juiste wijze beschreven. Deze kunnen echter niet wegnemen dat door de voorgenomen zandwinning er zich een groot aantal negatieve effecten zullen voordoen.

In de overzichtstabel van het MER in hoofdstuk 8.13, en ook in de samenvatting van het MER opgenomen, wordt dit duidelijk. Van de in totaal 38 in beschouwing genomen milieu- en natuurcriteria zijn er 17 milieu- en natuurcriteria die in meer of mindere mate negatief scoren. De andere criteria bevatten onzinnige / niet aanwezige aspecten, zoals bij recreatie: veeverbindingen, wedstrijdwatersport, beroepschartervaart. En bij landbouw: vernatting bij en zoutgehalte van landbouwgronden, die dan ook allemaal neutraal scoren volgens het rapport. Intussen is duidelijk dat niet alle effecten voldoende zijn beschreven, met name ten aanzien van de cumulatieve effecten. Opvallend zijn de negatieve scores voor landschap en geluid. **T.a.v. de relevante criteria scoort de helft in meer of mindere mate negatief.** Deze duidelijke conclusies worden niet in het MER vermeld.

Het beoordelingskader en -schaal (tabel 8.1 in het MER) dat de basis is voor het overzicht van de effectscores t.a.v. de milieu-effecten van de zandwinning (tabel 8.34 in het MER van 2015 en tabel 8.35 in het MER 2017), is verwarrend en verhult negatieve scores. Er wordt niet altijd goed uitgelegd hoe scores tot stand zijn gekomen en welk belang een bepaald criterium heeft t.a.v. alle milieu-effecten. Onder tabel 8.35 wordt de 5-puntsschaal uitgelegd, die in feite een 7-puntsschaal is omdat bij de scores ook gebruik gemaakt wordt van 0/-. Een “min” wordt beschouwd als (licht) negatief i.p.v. gewoon negatief. Licht negatief is immers de score 0/-. Door hiervan gebruik te maken lijken heel veel scores licht negatief. Dit is verhullend.

Het MER eindigt even verderop met de volgende slotlinea:

“Door de optimalisatie in de locatiekeuze, inrichting en winningsmethode zijn de negatieve effecten beperkt. De effecten zijn met name gekoppeld aan het verlies aan oppervlakte en

watervolume IJsselmeer (belangrijk voor foerageergebied vogels, recreatie en visserij), de toename aan vaarbewegingen (veiligheid, verstoring) en de aanleg van een eiland met een hogere constructie in een open gebied (verstoring)."

Deze conclusie is aantoonbaar onjuist, in de tabel ervoor is juist te lezen dat de helft van de milieu-effecten negatief zijn. Ook wordt in de slotalinea een van meest ernstige milieu-effecten, nl. de toename van geluid, niet vermeld. Er is onvoldoende sprake van een ADC toets waarin optimalisatie in de locatiekeuze mogelijk is.

De toepassing, met name in de aanvullingen van het MER, van een aantal noodzakelijk geachte, mitigerende maatregelen kan de beschreven negatieve effecten niet wegnemen. Het woord mitigatie betekent een verzachting en neemt het effect niet in zijn geheel weg. Daarbij komt dat wezenlijke effecten, zoals verlies aan weidsheid, rust en stilte vrijwel niet te mitigeren zijn.

Vanzelfsprekend is niet elk criterium even belangrijk. Belangrijke criteria zouden zwaarder gewogen moeten worden. Zoals bij Waterkwaliteit de vertroebeling en nutriënten/verontreinigingen, bij Natuur de instandhoudingsdoelen van Natura2000 en de EHS, bij Landschap de openheid, weidsheid, duisternis en stilte en bij Geluid de geluidsbelasting van het natuurgebied IJsselmeer, verstoring in de stiltegebieden en geluidgevoelige bestemmingen. Deze belangrijke criteria scoren allen negatief. Veelal zijn dit ook criteria die in nationale, provinciale en gemeentelijke beleidsplannen, maar ook in verschillende politieke partijprogramma's als essentieel worden beschouwd.

Zijn via de Passende beoordeling significante effecten uitgesloten?

Op de conclusies van de Passende Beoordeling valt ook het nodige af te dingen. De negatieve effecten voor de vele vogels in het Natura2000 gebied worden weliswaar onderkend, zie ook de negatieve score in het MER voor de instandhoudingsdoelen van Natura2000. Er is immers sprake van respectievelijk verandering van voedselaanbod door ruimte beslag, vertroebeling tijdens de zandwinning en verstoring door geluidemissie, scheepvaartbewegingen, visuele hinder en gebruik van verlichting.

Echter via een beoordeling of er bij specifieke soorten sprake is van significante negatieve effecten, wordt er continu gesteld dat het effect niet significant zou zijn omdat deze, gezien de omvang van het IJsselmeer, zouden kunnen **uitwijken naar andere delen van het IJsselmeer voor rust en voedsel. Een zeer discutabele conclusie omdat er weinig vergelijkbare kustwatergebieden zijn en zich steeds meer activiteiten met verstoring in of rond het IJsselmeer afspelen.**

Naast de toetsing aan de instandhoudingsdoelen voor de soorten moet er in de Passende Beoordeling ook aandacht worden besteed aan de 5 knelpunten in het IJsselmeergebied tot het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen (zie ook ontwerpBeheerplan RWS, 2016). Indien deze knelpunten groter worden, kan er sprake zijn van een aantasting van de natuurlijke kenmerken. In de Passende Beoordeling van 2017 wordt dit behandeld onder par 7.3 "Samenvatting interne cumulatie zandwinning". **Een van deze 5 knelpunten is "Onvoldoende rust en ruimte voor vogels"**. Het betreft de slaapplaatsen van reuzenster en zwarte stern, broedgebieden van pionierbroedvogels, moerasbroedvogels, aalscholver en lepelaar en rustende, foeragerende en ruiende eenden. Belangrijke gebieden zijn daarbij o.a. de Friese stiltegebieden Steile Bank, Mokke Bank en de Oudemirdumer Klif. In deze gebieden ligt er een opgave om rust te garanderen. De Passende Beoordeling zegt ten onrechte dat deze opgave uit het Natura-beheerplan niet wordt beïnvloed door de zandwinningactiviteiten. Ze gaat nog verder door te concluderen dat een significant negatief effect met zekerheid kan worden uitgesloten. **Dit klopt niet omdat de zandwinning juist voor nog meer "onvoldoende rust en ruimte voor vogels" zorgt.**

D. Samenvattende conclusies van schrijver

1. Er is **ernstige kritiek van de commissie MER dat significant negatieve effecten voor enkele soorten watervogels, ook in de 2^e aanvulling van het MER/PB nog steeds niet zijn uitgesloten** en dat de beschreven ADC-toets in de aanvulling onvolledig en onvoldoende van inhoud is. Aanvullingen in de periode 2016-2018 zijn niet getoetst door de commissie MER. Deze hebben onvoldoende grond om de ernstige kritiek van de Commissie MER te kunnen wegnemen. **Significante negatieve effecten zijn nog steeds niet uitgesloten voor verschillende soorten watervogels, ook na de latere aanvullingen van het MER/PB.**
2. Enkele effecten worden of verkeerd, of onvoldoende of in het geheel niet beschreven. **Er wordt niet ingegaan op onderwatergeluid**, dat wordt afgedaan als een Leemte in Kennis. Terwijl de geluidsproductie van de zandwinning onder water aanzienlijk (170 d(B)A) is en zich daar zeer snel voortplant.
3. **Geheel niet beschreven is de cumulatie van geluid van de industriezandwinning met vliegverkeer van Lelystad en de effecten van diepere, en intensiever gebruik van de, vaargeulen door verruiming van het sluizencomplex bij Kornwerderzand.** Zonder getalsmatige onderbouwing kan nu al gesteld worden dat er meer geluidhinder rondom de geplande locatie van de industriezandwinning in het IJsselmeer en Gaasterland gaat optreden dan genoemd in het MER/PB.
4. In de wirwar aan geluidscijfers, de verschillende aanvullingen hierover en stellige conclusies van het MER dat de geluidseffecten binnen de normen of richtwaarden zouden blijven, zijn er 3 zaken die centraal behoren te staan. Het MER laat voor al deze 3 aspecten negatieve tot zeer negatieve effectscores zien, te weten voor a. het Natura2000 gebied IJsselmeer b. de geluidgevoelige bestemmingen als woonbebouwingen aan de Friese kust, in het bijzonder Oudemirdum en c. voor de 3 stiltegebieden langs de Friese kust. Getracht wordt in het MER om de duidelijk zeer negatieve effecten zo veel mogelijk te verhullen. **De toename van het geluidbelaste oppervlak van 1000ha naar 3000ha is aanzienlijk**, er is geen reden om deze af te zetten tegen het gehele IJsselmeer in plaats van tegen bijvoorbeeld het ontgrondingsgebied van 250 ha of eventueel het onderzoeksgebied van 19000ha. **Verder wordt het duidelijk dat het geluidsniveau in de stiltegebieden aanzienlijk toeneemt maar wordt er verder niet ingegaan wat dit betekent voor de aanwezige soorten en eventuele recreatie.** Ook wordt niet in het MER vermeld dat in Oudemirdum de richtwaarden van 30d(B)A voor de nacht en 35 d(B)A voor de avond worden overschreden.
5. In het laatste aangepaste MER wordt, in het overzicht van de effectscores, **de helft (17) van de relevante criteria als een negatief effect beoordeeld.** Dit is in een MER zeer aanzienlijk. Daarbij komt dat bijvoorbeeld een aantal negatieve effecten, zoals de cumulatieve effecten daarin nog niet zijn opgenomen. Opvallend zijn de negatieve scores voor landschap en geluid. Deze duidelijke conclusies worden niet in het MER expliciet vermeld. Ook is er een discutabel beoordelingskader met een 5-puntsschaal van scores die feitelijk een 7-puntsschaal is waardoor vele scores onterecht een licht negatief effect krijgen.
6. De negatieve effecten voor de vele vogels in het Natura2000 gebied worden weliswaar onderkend, echter in afwijking van het advies van de Commissie MER wordt in de toets in de Passende Beoordeling betoogd dat er bij specifieke soorten geen sprake zou zijn van significante negatieve effecten, omdat deze gezien het grote IJsselmeer allen zouden kunnen uitwijken. Dit is een omstreden conclusie omdat er er weinig vergelijkbare kustwatergebieden zijn en zich steeds meer activiteiten met verstoring in of rond het IJsselmeer afspelen. Ook wordt een

belangrijk knelpunt in het IJsselmeergebied, namelijk **het nu al aanwezige gebrek aan rust en ruimte voor vogels, welke een belemmering vormt voor de instandhoudingsdoelstellingen, door de zandwinning juist ernstiger**. De effecten voor geluid, zoals het extra creëren van 2000ha geluidsbelast oppervlak in het IJsselmeer, is hiervan een duidelijk voorbeeld.

7. Naast het inhoudelijke oordeel in deze Notitie, namelijk dat het MER onjuist en onvolledig is, heeft ook de procedure tekortkomingen. Verschillende aanvullingen en MERren zijn niet ter toetsing voorgelegd aan de Commissie MER. De (negatieve) toetsingsadviezen die de Commissie MER wel heeft kunnen uitvoeren, zijn, zowel niet toegevoegd bij de Ontwerp-besluiten die ter inzage hebben gelegen, als bij de stukken waarover de gemeenteraad van De Fryske Marren (DFM) in november 2018 j.l. moest beslissen. In de Antwoordnota van RWS van 15okt 2018 zijn zelfs nieuwe aanvullingen op het MER/PB en het akoestisch rapport opgenomen omdat oude versies onvolledig en onjuist bleken te zijn. Het heeft een half jaar geduurd na afloop van de ter inzage legging van de Ontwerpbesluiten voordat de Antwoordnota met belangrijke, nieuwe informatie gepubliceerd is. Dit gebeurde een maand voordat de Gemeenteraad van DFM moest beslissen over definitieve vergunningen en bestemmingsplan. **Eigenlijk dient de nieuwste aanvulling en bijgesteld MER/PB opnieuw ter inzage gelegd te worden omdat dit relevante nieuwe informatie betreft voor de Besluitvorming, ook dienen de aanvullingen en bijgesteld MER/PB ter toetsing voorgelegd te worden aan de commissie MER.**

Samengesteld door Drs. J.M.M. Veeken, MER-deskundige, 21 dec 2018, Wijckel.

O.a. werkzaam geweest als:

- zelfstandig adviseur MER Omgevingsvisie Noordwijk (2016-2017)
- projectleider MER bij advies- en ingenieursbureau RHDHV (1997-2014) waarbij hij o.a. projectleider was van de zandwinning WCT/Vlissingen en gedetacheerd was bij RWS/DCMR voor de beoordeling van het MER t.b.v. de aanleg en zandwinning van Maasvlakte 2
- docent MER-trainingen en workshops voor overheden (1991-2017)
- lid commissie MER (1993-1995)
- lector Milieukunde Katholieke Universiteit Nijmegen (1983-1989)